

***Rijeka*, god. XVIII., sv. 1-2, Rijeka 2013., 324 (118 + 206) str.**

Časopis *Rijeka* već dva desetljeća predstavlja vrijedan prinos hrvatskoj historiografiji kao važan prilog, ali i poticaj daljnjem istraživanju bogate i burne riječke povijesti. Ova znanstvena serijska publikacija kontinuirano od prvoga godišta (1994.) u izdanju Povijesnoga društva Rijeka objavljuje znanstvene i stručne radove koji su posvećeni istraživanjima različitih tema iz političke, društvene, gospodarske i kulturne povijesti Rijeke i njezine okolice. Kvaliteti i znanstvenoj razini pridonosi Urednički odbor koji čine ugledni znanstvenici i stručnjaci (glavni urednik Petar Strčić, odgovorni urednik Amir Muzur i tajnica Maja Polić). Svesci sadrže radove koji se odlikuju raznovrsnošću istraženih tema te tako obogaćuju i proširuju spoznaje o dinamičnoj riječkoj povijesti.

Prvi svezak započinje uvodnim riječima posvećenim preminulom Darinku Muniću, vrsnom poznavatelju lokalne povijesti srednjega vijeka, a napose zavičajne Kastavštine. Na njih se naslanja prva cjelina „Rasprave i članci“ (5-61), koja se sastoji od tri rada. Potom slijede „Prikazi, osvrti, bilješke“ (63-110) i „Izvještaj o radu Povijesnoga društva Rijeka u 2012. godini“ (113-114). Tekst Petra Strčića i Maje Polić „Darinko Munić (1942. – 2012.)“ (7-40) posvećen je jednom od najzapaženijih riječkih historiografa druge polovice dvadesetoga stoljeća, u kojem se naglašava njegov značajan prinos u istraživačko-znanstvenom polju te neizbrisiv i dubok trag u srednjovjekovnoj historiografiji, koji će zasigurno snažno utjecati na generacije povjesničara i istraživača. Nakon prikaza životopisa slijedi opsežna bibliografija radova koja prikazuje ukupno dvije stotine dvadeset i osam objavljenih naslova. Rad „Crkveni povjesničar Franjo Emanuel Hoško – dobitnik nagrade za životno djelo Grada Rijeke 2012. godine“ (41-54) potpisuje Marko Medved. U njemu nastoji prikazati cjelovit životopis te bogat historiografski, pastoralni i kulturni opus trsatskoga franjevca i crkvenoga povjesničara. Za znanstveni rad, izniman prinos promicanju trsatske sakralne baštine te osobno svjedočanstvo kulturi dijaloga dodijeljena mu je nagrada za životno djelo prigodom proslave gradskoga zaštitnika svetoga Vida 2012. godine. Marinko Vuković u radu „Ostavština dr. Franje Račkog u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – arhivistički osvrt“ (55-61) ukazuje na vrijednost osobnoga arhivskog fonda prvoga predsjednika Akademije, pohranjenoga u Akade-

mijinu arhivu. Ostavštinu najvećim dijelom čini korespondencija Račkoga s raznim osobama iz znanstvenoga, političkoga, kulturnoga i vjerskoga života, a predstavlja vrijedan i jedinstven izvor za razumijevanje hrvatske povijesti i hrvatskoga nacionalnog identiteta.

Drugi je svezak sadržajno koncipiran u tri tematske cjeline: „Rasprave i članci“ (9-110), „Dvadeset godina od novoga administrativnog ustroja Republike Hrvatske“ (111-168) i „Prikazi, osvrti, bilješke“ (169-202). Prva cjelina donosi u kronološkome slijedu ukupno šest tematski raznolikih radova (dva izvorna znanstvena rada, jedno prethodno priopćenje i tri stručna članka). Uvodni rad „Riječani u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama (18. stoljeće)“ (11-25) Lovorke Čoralić analizira prisutnost vojnika iz Rijeke u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama (pješaštvo i konjica) u vremenskom okviru naznačenom u naslovu rada. Na temelju opsežnih istraživanja arhivske građe unutar arhivske zbirke *Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli* pohranjene u Državnom arhivu u Veneciji, prikazane su temeljne odrednice vojnika s riječkoga područja u mletačkome pješaštvu i konjaništvu. Autorica nastoji ukazati i na zanimljivost fenomena Riječana u mletačkoj kopnenoj vojsci, pogotovo s obzirom na činjenicu da dolaze iz grada koji se nije nalazio u sastavu mletačkih stečevina na istočnome Jadranu i čije stanovništvo nije tradicionalno usmjereno na djelovanje u vojnoj službi. Rad je obogaćen popisom osamnaest Riječana zabilježenih u razmatranim postrojbama. Političar i publicist Frano Supilo 1900. godine pokreće riječke dnevne novine, na čijim se stranicama može iščitati povijesni i društveni kontekst svakodnevnoga života Rijeke, ali i širega hrvatskog prostora. Njegovo podržavanje pokreta za hrvatsko školstvo i definiranje temeljnih problema jezika s kojima se susreće tadašnji grad čine okosnicu rada „Riječko školstvo na stranicama Novoga lista od 1900. do 1905. godine“ (27-50), u kojem Maja Polić i Nela Erdeljac prikazuju Supilove napore u osvješćivanju i snaženju hrvatske nacionalne svijesti te utjecaju na oblikovanje javnoga mnijenja Grada na Rječini u vremenu pod snažnim utjecajem mađarizacije i talijanizacije. Promišljenom uređivačkom politikom Supilo se otvoreno suprotstavlja sustavnom odnarođivanju većinskoga hrvatskoga stanovništva kroz školski sustav i obrazovanje. Rad Milana Radoševića „D'Annunzijeva riječka »epizoda« na stranicama istarske periodike“ (51-78) pridonosi rasvjetljavanju te boljoj kritičkoj analizi istarskih listova na

čijim je stranicama zapisana burna epizoda riječke povijesti, ali i njihov odnos prema Riječkom pitanju nakon Prvoga svjetskog rata. Autor prikazuje polarizaciju istarske medijske pozornice i podređen položaj hrvatskih medija. Tako je u novinama talijanskoga jezičnog izraza (*L’Azione, L’Istria redenta, Lunedì, Il Giornaletto di Pola*) prepoznatljiva ideološka intonacija napisa u kojima se otvoreno zagovarala aneksija Istre i Rijeke Italiji. Zbog istupa protiv talijanske okupacije Rijeke spriječeno je daljnje izdavanje tjednika *Pučki prijatelj* u Pazinu, jedinoga lista na hrvatskome jeziku nakon rujna 1919. godine. Na temelju izvora raznih provenijencija, do sada nepoznatih hrvatskoj historiografiji, Mladen Plovanić u radu „Hebrang, Bakarić i Žujević u Sušaku u danima kapitulacije Italije 1943. godine“ (79-87) otkriva malo poznate podatke o dinamičnim događanjima u dvama tada zasebnim gradovima, Rijeci i Sušaku. Svoja promišljanja temelji na sjećanjima ili zapisima o kazivanju Mate Kršula i Zvonka Rihtmana te na talijanskoj ediciji o talijanskim vojnim operacijama tijekom rujna i listopada 1943. godine. Oblikovanje i promicanje ideološki ispravna glazbenoga izričaja nakon Drugoga svjetskog rata težište je rada „Socijalistički realizam i medijski diskurs: glazbena kronika u »Riječkom listu« 1948. – 1952.“ (89-102). Lada Duraković i Ivana Rubeša na temelju odabranih novinskih članaka objavljenih u riječkom dnevniku prikazuju neke značajke medijskoga diskursa te nužnost promicanja odgovarajućih normi i vrijednosti riječkoj čitalačkoj javnosti. U razmatranom kontekstu glazbeni život redovito je pratila glazbena kritika, koju je najvećim dijelom potpisivao Nikola Polić. Njegovi, ali i tekstovi ostalih autora izražavali su kroz glazbenu kroniku osnovne ideje socijalističkoga realizma i tako odgovarali odgojno-prosvjetiteljskoj odrednici tadašnje glazbene kritike. U domeni društvene i kulturne djelatnosti Udruzi antifašističkih boraca i antifašista Grada Opatije i Liburnije dodijeljena je 2013. Nagrada Grada Opatije, kojom gradske vlasti izražavaju priznanje za ukupnu društvenu aktivnost te izuzetan prinos u očuvanju i afirmaciji temeljnih vrijednosti antifašizma. Slijedom navedenoga, Oleg Mandić u radu „Antifašizam – borba protiv svakog zla“ (103-110), prikazuje aktivnosti Udruge (Dan antifašizma u Opatiji, Spomen park Jama Ičići, Memento, Vlak sjećanja, Partizanskim putevima zaleđa, Crna noć je šapićala), od kojih su mnoge posvećene onima na koje su usmjerena najveća društvena očekivanja, odnosno mladim generacijama.

Sljedeća tematska cjelina „Dvadeset godina od novoga administrativnog ustroja Republike Hrvatske“ započinje radom Sanje Holjevac „Znanstvenoistraživački rad Akademijina Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci s područnom jedinicom u Puli u razdoblju 1993. – 2013.“ (113-127). U radu se donosi pregled iznimno bogate i značajne znanstvenoistraživačke djelatnosti Zavoda primarno usmjerene na historiografska, etnološka i filološka istraživanja sjevernojadranskoga prostora i zapadne Hrvatske. Autorica s osobitim naglaskom na kontinuiranu i dugogodišnju tradiciju znanstvenoga i stručnoga rada donosi i kratak prikaz povijesti riječkoga/pulskoga Zavoda koji je neposredno nakon završetka Drugoga svjetskog rata utemeljen pod nazivom Jadranski institut u Sušaku. Rad „Dva desetljeća Muzeja grada Rijeke“ (129-139), napisan u povodu dvadeset godina rada toga muzeja, djelo je Ervina Dubrovića. Autor uvodno tematizira okolnosti njegova osnivanja, do kojega je došlo preoblikovanjem njegova prethodnika, Muzeja narodne revolucije. Prikazana su područja interesa i aktivnost prikupljanja muzejske građe te njezina predstavljanja široj javnosti izložbama. Posebna je pozornost posvećena velikim i značajnim izložbenim projektima (*Riječka luka: povijest, izgradnja, promet, Adamićevo doba 1780. – 1830., Merika. Iseljavanje iz Srednje Europe u Ameriku 1880. – 1914.*), koji prikazuju pripadnost Rijeke srednjoeuropskom prostoru. Margita Cvijetinović Starac autorica je rada „Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka od 1993. do 2013. godine“ (141-161), u kojem je prikazan razvoj i djelovanje značajne riječke ustanove koja nastoji biti otvorena suvremenim zahtjevima i izazovima ne zanemarujući bogatu kulturnu i povijesnu baštinu. Tako je jedan od prioriteta reorganizacije rada bio usmjeren na snaženje suradničkoga i otvorenoga odnosa s posjetiteljima. Na tom tragu autorica naglašava da uloga muzeja nije samo u poboljšavanju kulturne i turističke ponude, već da kao živi organizam sudjeluje u kreiranju tih ponuda i otkrivanju kulturnih i turističkih resursa. „Petnaest godina Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1998. – 2013.). Rekapitulacija djelovanja“ (163-168) posljednji je rad ove cjeline. Njegovi autori Andrea Roknić i Ozren Kosanović sažeto prikazuju nastanak i djelatnost Odsjeka, a posebna je pozornost posvećena promjenama uslijed reforme visokoga obrazovanja (Bolonjski proces), broju upisanih studenata, studentskoj udruzi Malleus te sudjelovanju djelatnika u projektima i izdavanju *Časopisa za povijest Zapadne Hrvatske*.

Na kraju prvoga i drugoga sveska nalaze se prikazi i osvrti na novija izdanja te izvješća sa znanstvenih skupova, koji su prema tematskom interesu relevantni znanstvenoj i široj stručnoj javnosti zainteresiranoj za istraživanje riječke prošlosti.

Ana Anić Opašić

Gruvanje topova na Soči čuje se u Pazinu, autorica izložbe i teksta kataloga Marija Ivetić, Pazin: Muzej grada Pazina, 2014., 64 str.

Stotu obljetnicu izbijanja Prvoga svjetskog rata Muzej grada Pazina obilježio je 2014. prigodnom i prikladnom izložbom te publiciranjem pripadajućega joj kataloga. Pred autoricom izložbe našao se prilično zahtjevan zadatak jer, kako sama navodi, pazinski Muzej „u svojim zbirka nema reprezentativan broj predmeta izravno ili neizravno povezanih s razdobljima uoči, za vrijeme i neposredno nakon rata“ (4). Nije se, stoga, upuštala u pothvat nalik onom Markusa Leidecka koji je, za potrebe kataloga srodne izložbe pazinskoga Arhiva *Markgrofovija Istra u Velikom ratu*, sastavio neku vrst omanjega priručnika za buduće istraživače, već je uložila zamjetan trud kako bi od razbacanih raspoloživih podataka i razmjerno oskudne količine muzealija sklopila što povezaniji prikaz života gradića i njegovih stanovnika u doba ratnih nevolja. Tekstualni dio kataloga zbog toga u najvećoj mjeri čine navodi iz onodobnoga tiska te objavljenih ili neobjavljenih sjećanja. Konkretnije, kao oslonac su poslužila poznata djela Mate Balote, Tugomila Ujčića (iz *Hoda pokoljenja nad ponorom Pazinčice* preuzet je citat kojim je naslovljena izložba) i Nerine Feresini, ali i rukopisi poput *Djačke Korespondencije* Ante Flega, *Biografije* Vjekoslava Stranića i *Ratnoga dnevnika 1915. – 1918.* Petra Putinje. Zapisi potonje trojice, stilski nedotjerani i tematski neujednačeni, neospornom su vrijednošću publikacije, prvenstveno stoga što na neposredan način povezuju sudbinu pojedinaca s dramatičnim promjenama širega društvenog okvira. Izložba i katalog, koliko je to moguće, slijede kronološki tijek zbivanja.

Katalog otvaraju sažeti uvodni tekst (3) posvećen kontekstu te poglavlje naslovljeno poput čitave publikacije (4–9), u kojem je autorica razložila sastavnice od kojih je oblikovana izložba. Uvodni dio zaokružuju preslice